

Vesthimmerlands Museum

Bygherrerapport for VMÅ 2619 Gårdstedgård

Vilsted sogn, Slet herred, Aalborg amt

Stednr. 12.07.14, Sb. nr. 10

Bygherrerapport

for VMÅ 2619 Gårdstedgård

Indholdsfortegnelse

1. Undersøgelsens forhistorie.....	s. 3
2. Topografi.....	s. 3
3. Udgravningsmetode	s. 5
4. Udgravningens resultat	s. 7
5. Undersøgelsens perspektiver – regionalt og nationalt	s. 11
6. Udgravningens data.....	s. 11
7. Tidstavle.....	s. 12
8. Faktuelle oplysninger	s. 12
9. Litteratur.....	s. 13

1. Undersøgelsens forhistorie

Forundersøgelsen af området blev foretaget forud for udvidelse af bedriften på Hobrovej 193. Bygherren var Bent Leif Jensen. Forundersøgelsen fandt sted i begyndelsen af februar måned 2009. Der blev afdækket et område med bebyggelsesspor i form af to brønde og flere stolpehuller. Lidt derfra blev der i forbindelse med den overpløjede høj, sb.nr. 10, erkendt tre brandgrave, en urnebrandgrav og en jordfæstegrav, centralgraven i den overpløjede høj. Desuden fandtes der et formodet kulthus/dødehus nord for centralgraven (Fig. 1). Det blev således tydeligt, at det var nødvendigt med en egentlig udgravning af det berørte område, VMÅ 2619 Gårdstedgård, Vilsted.

Fig. 1: Kort over lokaliteten VMÅ 2619 Gårdstedgård.

Bygherre er Bent Leif Jensen, Hobrovej 193, 9670 Løgstør. Den arkæologiske forundersøgelse blev foretaget i februar måned 2009 af BA Lars Rasmussen. Selve udgravningen blev påbegyndt den 20. april 2009 og afsluttet samme år den 6. maj 2009. BA Lars Rasmussen var udgravningsleder. Desuden deltog cand.mag. Sine Toft Jensen i udgravningen. Sine Toft Jensen er beretningsansvarlig.

4. Topografi

VMÅ 2619 Gårdstedgård ligger på et plateau, der mod nord afgrænses af Grønning Sande og mod vest af Faldbæk. Mod øst er plateauet afgrænset af Herredsbækken og Sjørup Sø. I sydlig retning er plateauet afgrænset af en terrænstigning ved Flejsborg.

Undergrunden i området består af en let leret sand og med enkelte partier, hvor undergrunden er mere gruset.

Herunder ses et udsnit af de såkaldte ældre høje målebordsblade, heraf fremgår det, at den overpløjede høj, SB nr. 10 er en høj ud af en gruppe af høje, der blev kaldt for Gorsted høje (Fig.1). Gorsted er en ældre form af Gårdsted.

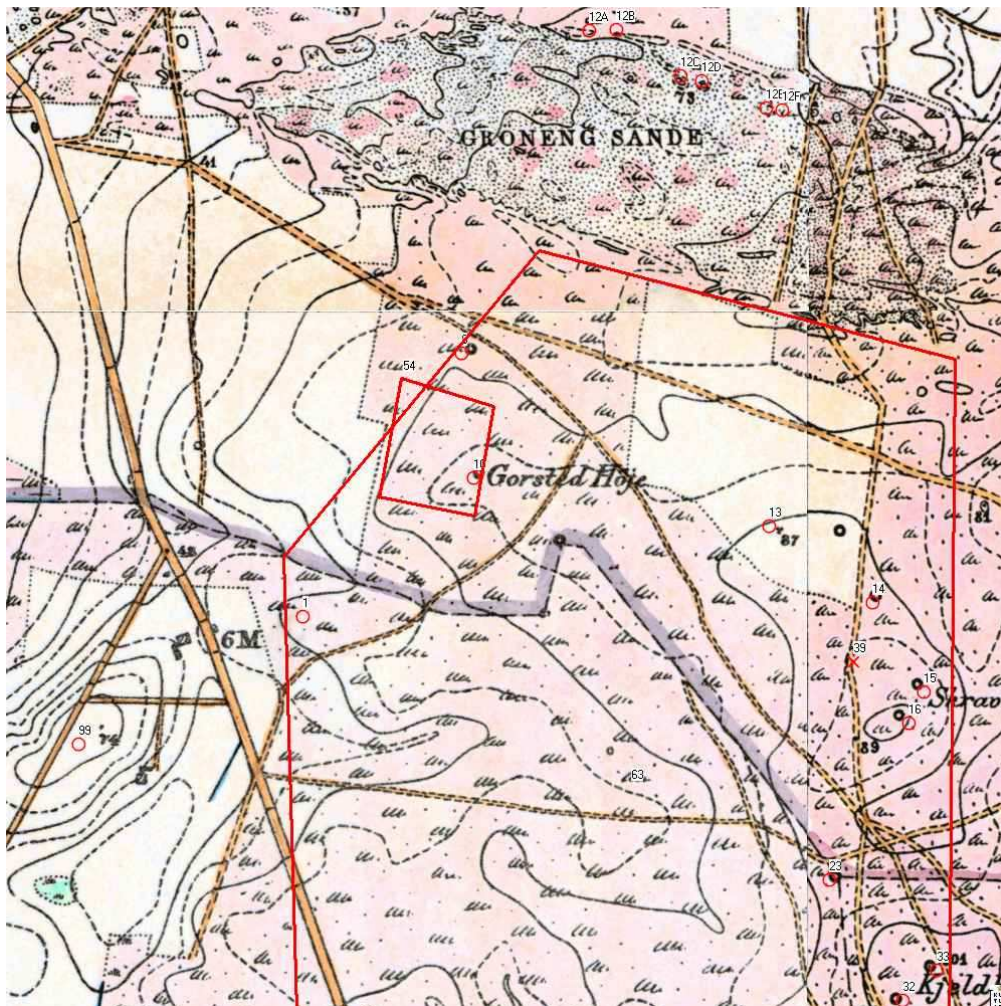

Fig. 2: Udsnit af ældre høje målebordskort, med udgravningsfeltet angivet.

Fig. 3: Kortet er ikke målfast. Her ses VMÅ 2619 sammen med andre kendte fortidsminder i området.

Som det fremgår af kortet er der forskellige typer markeringer. En \square markerer bebyggelse, en \circ placerer en gravhøj, et $+$ er en grav og et \times er et løsfund, hvilket vil sige en genstand fundet uden den kan knyttes til en nedgravning. Ved siden af de forskellige markeringer står et tal, som henfører til sognebeskrivelsen. Se evt. www.dkconline.dk og gå ind i *søgning*, herfra videre i *geografisk søgning*. Når man har fundet det område, hvori man ønsker at se de registrerede fortidsminder, trykker man på *vis lokaliteter* i værktøjsboksen i bunden af skærmen. Herfra kan man gå ind og se, hvad sagen drejer sig om, hvornår den er registreret etc.

3. Udgravningens metode

Felter til udgravning blev udvalgt på baggrund af den forudgående forundersøgelse. Søgegrøfterne blev trukket med en indbyrdes afstand på 10-15m. Ud fra de fundne anlægsspor i søgegrøfterne blev der åbnet to udgravningsfelter, Felt 1, det nordlige og Felt 2, det sydlige felt.

Muldlaget blev afrømmet med gravemaskine. I den blotlagte sandede lyse undergrund fremstod de forhistoriske anlæg som mørke pletter. Dette er sporene efter de huller, som man i oldtiden gravede til f.eks. husstolper, begravelser og tilberedning af mad.

De afrømmede felter og de fremkomne anlæg blev tegnet på tegnefolie i målestoksforhold 1:50. Anlæggene blev snittet og gravet med skovl, spade og ske. Det vil sige, at den ene halvdel af anlægget blev gravet væk, hvorved dybden og formen på anlægget kunne registreres. Herved afgøres det, om der eksempelvis er tale om et stolpehul eller en grav (Fig. 4).

Fig. 4: Snit gennem A53, en brandpletgrav. Graven tegner sig som en sort trækulsfarvet fyld med en del brændt knoglemateriale. De hvide plamager på billedet er knogle. Begravelsen er foregået ved, at den afdøde er blevet brændt på et ligbål og da ligbrændingen er gennemført, har man samlet resterne og begravet dem i et hul i jorden.

Brøndene blev snittet med minigraver. Alle de snittede anlæg blev tegnet i profil på tegnefolie i målestoksforhold 1:20. Alle betydelige anlæg blev top- og bundnivelleret.

Fra udvalgte anlæg blev der udtaget jordprøver. Jordprøverne skylles/floterer med vand og under skylningen/floteringen frigives eventuelle rester af trækul og forkullet makrofossilt materiale. Forudsat, at der er tilstrækkeligt med trækul tilstede (3 mg), vil man kunne foretage en naturvidenskabelig datering af det pågældende anlæg. Metoden der anvendes, kaldes for kulstof-14 dateringsmetoden. Det makrofossile materiale, der udskilles, kan eksempelvis bestå af forskellige forkullede korn- og græssorter, frø og pollen. Ekspertter kan identificere de enkelte frø og ved statistiske metoder beskrive det da eksisterende landbrug.

Der blev udlagt flere målesystemer, ét i det nordlige felt, Felt 1, og tre i det sydlige felt, Felt 2. I felt 1 blev der etableret et retvinklet koordinatsystem, med skæringspunkt i x 100/y 100, med stigende y-værdier mod nord og stigende x-værdier mod øst. Tilsvarende målesystemer blev oprettet for Felt 2. Selve feltets grænse og dets anlæg blev tegnet på tegnefolie i målestoksforhold 1:50. Udvalgte feltkoordinater blev indmålt med GPS, hvorved de to felter kan placeres geografisk nøjagtigt.

Prøvegravningstegningerne og plantegningerne blev indmålt med D-GPS og findes som digitale filer.

4. Udgravningens resultat

Felt 1

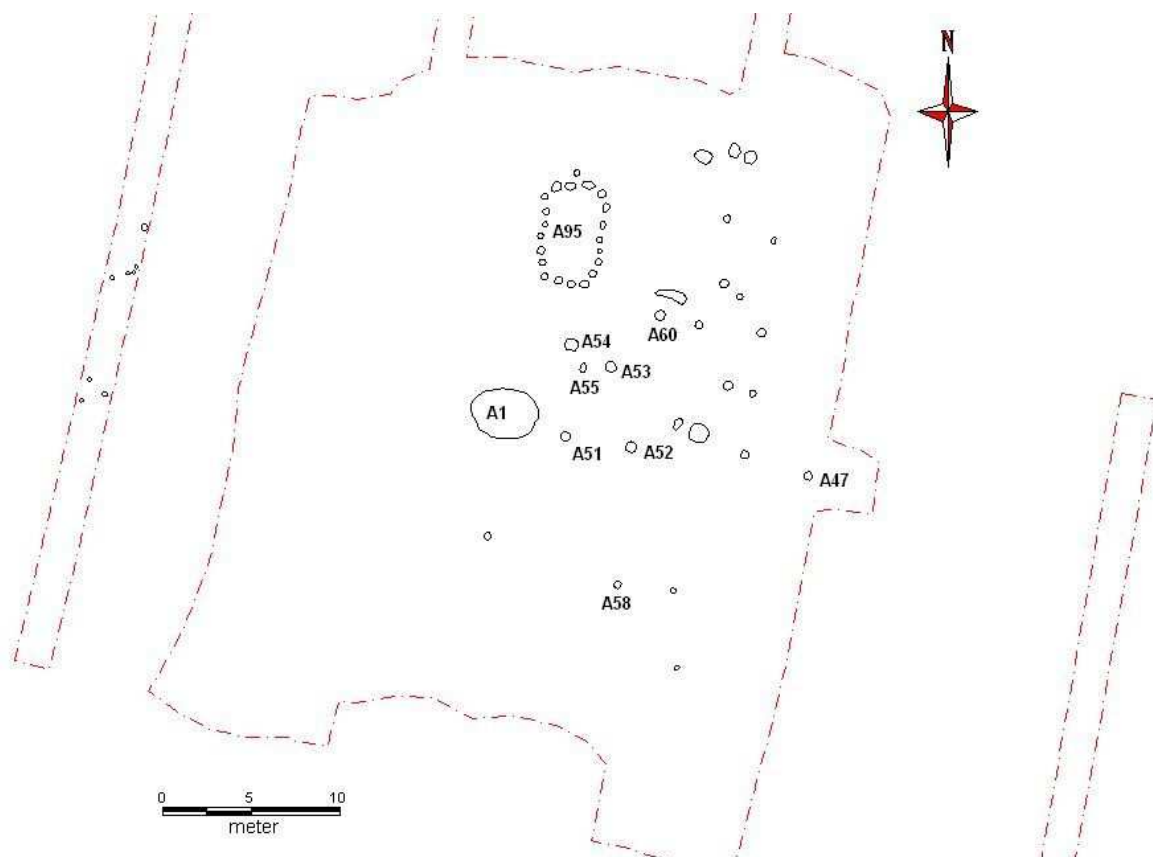

Fig. 5: Oversigtsplan over Felt 1.

De to felter udgør tilsammen et areal på ca. 2.391 m².

I Felt 1 blev der fundet og udgravet en jordfæstegrav (A1), to urnebegravelser A47, A54) og fem brandpletgrave (A51, A52, A55, A60, A53).

Anlæggene i Felt 1 er for især brandgravenes og urnebegravelsernes vedkommende stærkt ødelagte af de senere års intensive dyrkning af jorden.

Urnebrandgrav, A54

Fig. 6: Urnebrandgraven, A54, set i profil. Urnebrandgraven var anlagt i den allerede eksisterende gravhøj.

Sat ned i en nedgravning i gravhøjen blev der fundet denne urne. Den øverste del af urnen havde været udsat for tryk og var faldet ind i selve urnen. I urnen blev der fundet resterne af ligbålet, det vil sige en fyld, der bestod af en gråbrun humøs sand med rester af trækul og brændt knogle. Der blev ikke fundet nogen gravgaver i urnen. I andre tilfælde har man været heldig at finde enkelte af den afdødes personlige ejendele. Men det er på dette tidspunkt meget småt med gravfund. Urnebrandgrave ser man fra begyndelse af yngre bronzealder.

Centralgraven, A1 (Fig. 7), var blevet plyndret og der fandtes kun flintafslag, samt enkelte ukarakteristiske skår. Der blev desuden i fyldet fra plyndringen fundet nogle små jernbeslag. Jernbeslagene stammer formentlig ikke fra oldtiden, da de i deres form virker moderne. I denne grav har afdøde været begravet og er formentlig blevet gravlagt på et tidspunkt i den yngre stenalder, i enkeltgravstid. Havde graven ikke været plyndret, kunne man have forventet, hvis den afdøde var en mand, at finde en stridsøkse i flint evt. forskellige former for værktøj, sandsynligvis et lerkar og for kvindernes vedkommende kniv i flint, ravperler og et lerkar.

Fig. 7: Centralgrav A1 under udgravning.

Nord for centralgraven blev fundet et mindre rektangulært hus, A95, (Fig. 5). Huset er 6 m langt og 3,75 m bredt. Det tolkes som et kulthus med forbindelse til centralgraven. Der er ikke gjort nogen fund i huset, der kan underbygge teorien, om at det skulle være et kulthus. Der findes enkelte andre eksempler i Danmark på mulige kulthuse anlagt i forbindelse med begravelser i gravhøje, men disse kulthuse er oftest opført syd for højen.

I kulthuset er der muligvis blevet udført handlinger som har haft med selve begravelsen at gøre og som har skullet sikre, at den afdøde er blevet 'sendt afsted' på behørig vis.

Om kulthuset knytter sig til jordfæstegraven, A1, eller til de mange brandgrave er usikkert. Det vil først kunne afklares, når der foreligger en C-14 datering af huset.

Felt 2

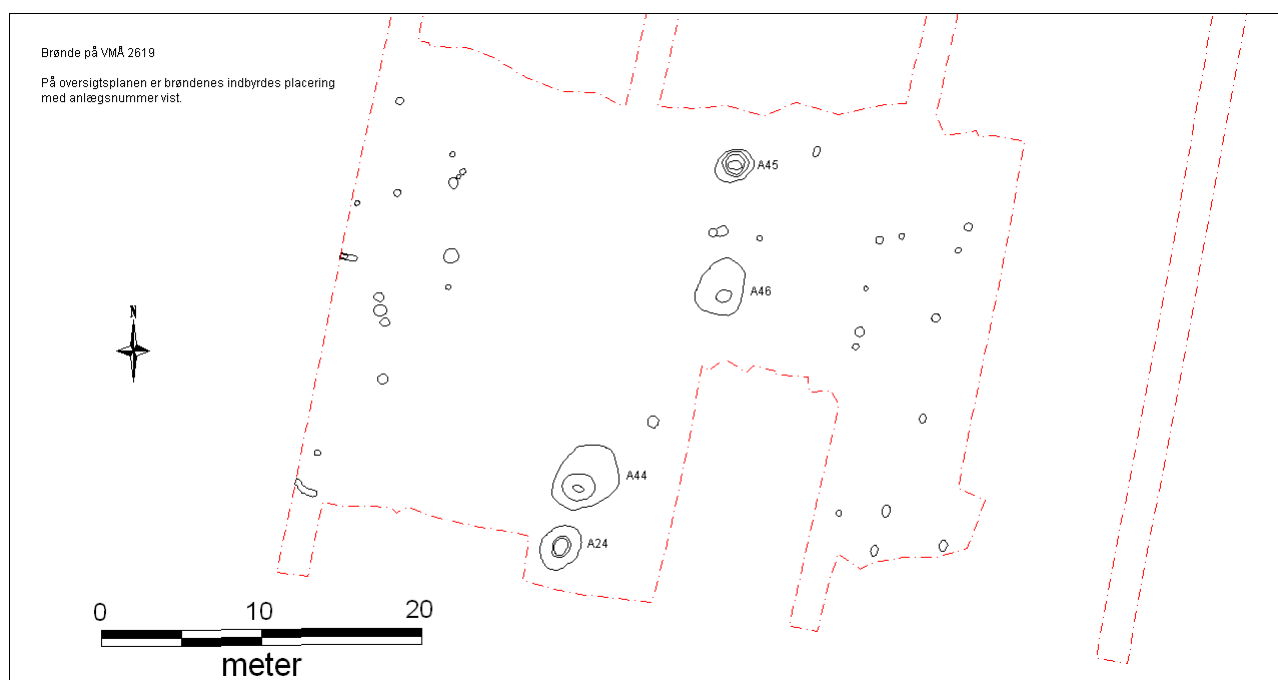

Fig. 8: Oversigtsplan over Felt 2.

I Felt 2 blev der fundet enkelte stolpehuller, der lå uden nogen sammenhæng. De mest interessante fund i Felt 2 er de fire brønde (A24, A44-A46). Det blev ikke afklaret til, hvilken bebyggelse brøndene knytter sig (Fig. 8).

I brøndene blev der ikke gjort nogen fund, hvorfor de ikke umiddelbart kan dateres. Der blev udtaget jordprøver til flotering, som forhåbentlig vil kunne levere materiale til en C-14 datering.

Fig. 9: Brønd, A24. Brønden var 2,65 m dyb. Fælles for brøndene er, at de er tragtformede foroven og rørformede forneden.

5. Undersøgelsens perspektiver

Det er museets vurdering, at der forud for yderligere byggemodning eller andet jordarbejde bør prøvegraves i området, da der ikke er egentlige afgrænsninger af hverken det mulige bopladsområdet mod syd og sydøst eller gravfeltets udstrækning mod øst og nord.

6. Udgravningens data

Vesthimmerlands Museum var ansvarlig for udgravningen og opbevarer alle fund. Administrative sagsakter, korrespondance og originaltegninger opbevares under journalnummer VMÅ 2619. Digitale tekstdokumenter, billeder og MapInfo-filer ligger i det digitale arkiv på museets server under museumssager, journalnummer VMÅ 2619. Kun et udvalg, af de genstande museet finder ved udgravninger, bliver udstillet. De fleste udgravningsresultater bruges først og fremmest i videnskabelige rapporter i sammenhæng med de øvrige fund, der gøres i museets ansvarsområde.

7. Tidstavle

1500	Nyere tid	Historisk tid
1050	Middelalder	
900	Yngre Vikingetid	Forhistorisk tid
775	Ældre vikingetid	
530	Yngre germansk jernalder	Yngre jernalder
375	Ældre germansk jernalder	
160	Yngre romersk jernalder	
0	Ældre romersk jernalder	Ældre jernalder
200 f.Kr.	Yngre førromersk jernalder	
500 f.Kr.	Ældre førromersk jernalder	
1000 f.Kr.	Yngre bronzealder	Bronzealder
2000 f.Kr.	Ældre bronzealder	
2400 f.Kr.	Dolktid / Senneolitikum	Yngre stenalder (neolitikum)
2800 f.Kr.	Enkeltgravskultur / Mellemneolitikum B.	
3200 f.Kr.	Tragtbægerkultur / Mellemneolitikum A.	
3900 f.Kr.	Tragtbægerkultur / Tidligneoolitikum	
5400 f.Kr.	Ertebøllekultur	Ældre stenalder (mesolitikum)
6800 f.Kr.	Kongemosekultur	
9000 f.Kr.	Maglemosekultur	
	Ahrensburgkultur	Palæolitikum
	Brommekultur	
12000 f.Kr.	Hamburgkultur	

Arkæologiske perioder og deres begyndelsesdatering i det danske område. Skemaet skal læses sådan, at eksempelvis ældre romersk jernalder begynder omkring år 0 og skifter til yngre romersk jernalder omkring 160 e.Kr. Perioden fra ældre førromersk jernalder til og med ældre romersk jernalder kaldes samlet for ældre jernalder

8. Faktuelle oplysninger

Vesthimmerlands Museums j.nr.: VMÅ 2619 Gårdstedgård
 Sogn, herred, amt: Overlade, Aars, Aalborg
 Dansk kulturhistorisk Centralregister: 12.08.09
 Bygherre: Gårdejer Bent Leif Jensen, Hobrovej 193, 9670 Løgstør
 Areal: ca. 2391 m²
 Muldafrømning: dm Entreprenør ApS

Undersøgelsen betales af bygherre.

9. Litteratur

Forslag til litteratur, hvor det vil være muligt at finde uddybende materiale om de nævnte perioder.

Jensen, J., Danmarks Oldtid bd. 1, 2, 2001 og 2002. Forlaget: Nordisk Forlag A/S

Vesthimmerlands Museum den 9. februar 2010

Sine Toft Jensen